A magyar tárgyas igeragozás.

(Alaktani fejtegetés.)*

Eddig a 3. személyű névmás magánhangzós kezdetű alakjával volt dolgunk. Ezzel meg lehetett magyarázni a tárgyas igeragozás és a birtokos személyragozás valamennyi mai alakját, úgyszintén a nyelvtörténetben fellépő legtöbb alakot. Vannak azonban a nyelvtörténeti korban olyan alakok, a melyeket a 3. személyű névmás vocalison kezdődő alakjával nem lehet megmagyarázni. Ezeket helyesen csak mássalhangzós kezdetű 3. személyű névmásból fejthetjük meg. Mi volt már most a magyarban a 3. személyű névmás kezdő mássalhangzója? Hogy valamilyen consonans volt a szó elején, az a rokonnyelvi alakokból egyenesen következik; a rokonnyelvi megfelelők ugyanis ezek: magy. *ő* =

lp. *son*, md. *son*, votj. *so*, zürj. *si*, *sị*, finn *hän*, vog. *täβ*, *täβ*, osztj. *tou̯*, *ʌou̯*, *lou̯*, *i̯oχ* (l. Szinnyei, NyH.[4] 105).

A felvetett kérdésre nyelvészeink többfélekép feleltek. Budenz szerint (l. NyK. XXI. 190–199, UgAl. 291) a finnugor alapnyelvben a 3. személyű névmás *s*-en kezdődött, ebből a magyarban személyragos alakokban *z*, s innen *j* és *h* lett. Szinnyei szerint (l. NyK. XXXIII. 252, NyH.[4] 109) a finnugor *s*-nek gyenge fokon *z* felel meg s ennek a magyarban *-i̯*, *-i̯ə* a megfelelője; a 3. személyű névmás *h*-val írott alakjai a latin helyesírás hatása alatt keletkezett írott alakok. Munkácsi Bernát (l. UgF. XII. 4) szerint *j* volt a hang, a mire Paasonen (l. Die finnisch ugrischen *s*-laute 117. l.) megjegyzi, hogy *j* nem lehetett, mert a *j* a magyarban hangtörvényszerűen nem szokott eltünni.

A következő sorokban két kérdést fogunk vizsgálni; az egyik, hogy egy magy. magánhangzós kezdetű szónak minő finnugor mássalhangzós szókezdet felelhet meg; a másik, hogy a magyar nyelv történetén belül egy magánhangzós szókezdet milyen consonansokkal váltakozva fordulhat elő.

Szókezdő fgr. **χ*-nek a magy.-ban vocalicus kezdet felel meg e szavakban: *al*, *íz* ‚articulus, artus' (l. Szinnyei, NyH.[4] 29).

* L. MNy. IX, 1, 58, 105, 152, 207, 248, 297, 337.

E szavak a magyar nyelv történetében mindenkor magánhangzón kezdődtek. Szókezdő fgr. *v*-nek a magyarban vagy *v* (vö. *vaj, vér*) vagy vocalicus szókezdet felel meg (vö. *ölni, öt, üsző, -ért*, vö. Szinnyei, NyH.[4] 123, *ingyen, ilni* ≻ *ülni* KSz. XIII. 222). Az idetartozó szavaknál már meg lehet állapítani, hogy a magyarban *v* és vocalicus kezdet, továbbá vocalis és *h* váltakozhatnak egymással, így a *víz* szó mellett van *igy* ∾ *ügy* (vö. NySz. III. 887) az *öt*-nek ilyen alakjai is vannak: *vthven* NádC. 407, *hőtődzőr* ÉrsC. 271, *hwtődzer* ÉrsC. 269, KazC. 136 harminc*hőt*, uo. 154 *hőtőd*, uo. 188 *Hőttőd*. Szókezdő fgr. *j* a magyarban *j* (vö. *jég*), *gy* (vö. *gyalog*) és vocalicus kezdet (vö. *ideg, inni*). Az *inni* szóról kimutattam, hogy a magyarban előbb *jo-* ≺ *ji-*kezdetű volt, s hogy a *ji*-ből a nyelvtörténeti korban lett *i*; *ji*-kezdetű lehetett egykor az *ideg* is, a mire vö. népnyelvi *hideg* alakváltozatát (MTsz.). Egyébiránt szókezdő magy. *j*- más helyzetben is váltakozhat vocalicus szókezdettel, a mint azt fentebb bizonyítottam. Finnugor *š*- (ebben: *ár*: flut, *egér*, l. Paasonen FUF. XII. 300—306, XXVI. 4:15; ? *arasz, arany*) és finnugor *s*- (ezekben: *epe, ér, ín, olvad, ő*, l. Szinnyei NyH.[4], *ég* ‚coelum' Paasonen NyK. XXXIX. 347, *igen* Szinnyei NyK. XLI. 110, 111, FUF. XII. 26—29) hangoknak a magyarban kivétel nélkül magánhangzós szókezdet felel meg. Ámde éppen ezeknél a szavaknál is ki lehet mutatni, hogy a magyar nyelv történeti korában előfordulnak mássalhangzós szókezdettel is: *h*-val vagy *v*-vel. Példáim ezek. A mai *Ér* folyó lat. emlékeinkben *Her* alakban is előfordul (vö. Ortvay, Magy. vizrajza, Vár. Reg.). Ez teljesen egyezik azzal, hogy *ér* az (ader, bach) szó sok oklevélben *her*- alakban van írva (vö. OklSz.). Azt állítom már most, hogy Beregszász városán keresztül folyó *Vérke* (*í*-ző vidéken is *Vérke*, ezért nem lehet a „vér" származéka, l. Pais, MNy. VIII. 307) nevű patakocska az *érke* alakváltozata.* A mai *ő* névmás sok nyelvemlékben *hő* alakváltozattal is előfordul. Ilyen *h*-s alakok vannak a JordC.-ben, az Érdy-C.-ben, ÉrsC.-ben (vö. NySz.: *hw, hwk, hwtet* = hű, hűk, hűtet; *hew, hewk, hewtet* = hő, hők, hőtet és NyK. XV. 66, 67; vö. NySz. *hűj*), a TelC. következő helyein: 6, 15, 29, 38, 49, 50, 52, 53, 66, 72, 95, 110, 111, 112, 113, 122, 146, 147, 156, 157, 178, 193, 210, 231, 232 stb., így LázC. 8, Szé-

* Nem idevalók *Vérvölgy, Vérkút* tulajdonnevek, melyekre vö. Karácsonyi, MNy. IV. 352.

kelyudvC. 284, 285. Személyragban: *mellehc* WeszprC. 25 (esetleg *melleh-e, mellé-h-e, reahoc* Gyöngy. Glossz. (esetleg *reah-oc, rea-h-oc*) stb.), mely utóbbi esetek másképp is magyarázhatók. Az a nevezetes már most, hogy van *v*-vel kezdődő változat is; a TelC.-ben ugyanis ilyen alakok vannak: 252: hogy wk meg latnak az *vő* istenseget, uo.262: vr isten az igazakat meg algya monduan *vőnekik*, uo. 254: alytya *v wmagat* (esetleg *vű* magát, de lehet *ű ümagát* = ő önmagát is). Ez adatok alapján nem volna lehetetlen a KTSz. következő helyét: *we mia* így olvasni: *wë miá* = ő miá (l. Nyr. XXIV. 115). Lejjebb látni fogjuk, hogy a HB.-beli *hadlaua* stb. szerintem *hadlâ-va*, s ez a *v* a 3. személyű névmás kezdő *v*-hangja.

A magy. *hét* (sieben, woche) szónak olyan finnugor megfelelői vannak, hogy mai alakjának **ét* (nyílt *é*-vel)-nek kellene lenni (vö. Anonymus bevez., 1, 5, 7, 10, 12, 36, 46: *hetumoger* és OklSz.). Szinnyei a *h* szókezdetet a *hat* (sechs, sex) hatására magyarázza (l. NyK. XXXIII. 477, elfogadja Setälä FUF. XII. 168). Szerintem a *hét*-beli *h* etymologikus értékű hang, melynek fennmaradását a *hat* csak annyiban segítette elő, hogy akkor, mikor az ilyen *h*-k kezdtek eltünni nyelvünkből, a *hat*beli *h* már *h* volt (előbb *ch* ≺ *kh* volt).

A finnugor *š*, *s* szókezdetnek tehát a magyarban *v* és *h* felelhet meg. A magyarban a *h* (előbbi *χ*-ból) sok esetben *j*-vé is lesz; így a felszólító *χ*-ból *j* lett. Vannak ilyen példák is: KT. *leyessen,* ÉrdyC. 33 myndden *yozyaa* tartozoo, DebrC. 285 ő *iozia*, JordC. 13 es *yelheztetee* paradyczomnak elette ... angyalth (vö. NyK. XL. 385; intervocalis *-h-* ∾ *-j-*re vö. NádC. 292 templomnac *soporlaha* és uo. 291 templomnak *soporlaya* stb.). Van már most egy ragunk: a *-vel -val*, a melynek tanulságos idevonatkozó vallomása van. A rag eredetére a legelfogadhatóbb Szinnyei magyarázata (l. NyK. XXX. 230; NyH.[4] 126; más magyarázatok TMNy. 602); e szerint a *-vel* ∾ *-val* előrészében a finn *väki*, md. *vi* ‚erő' szóval azonos, kezdő hangja tehát fgr. *v*. E ragnak már most nyelvünkben ilyen változatai vannak:

a) *-vel* ∾ *-val*;

b) *-el* ∾ *-al*; vö. HB. *halalaal* (olv. *halálâál*), SándorC. 34 ôth zolgalo *leanyaal* (olv. *lëányâál*, esetleg lehet nem idevaló is), EhrC. 77 *valamyel*, C. 1145 *valamiel* elő; a *-v*-tövü főnevekben: Sylv. UT. I. 93 *szűel*, uo. 119 *kűel* (és 132 *kűuel*), uo. *seprűel*; JordC. 614 *bethűel* stb. A szakadáti nyelvjárásban vocalisra végződő tő

után *-el* ∞ *-al*, vö. *kaszáal, kőel, ezriel*, de consonansra végződőnél így: *bottal, pappal* MNy. V. 311.

c) *-hel* ∞ **-hal*; vö. HB. *zumtuchel, szumtuchel* (olv. *szümtük-hel*), uo. *kegilmehel* (olv. *këgyilméhel*), Gyulafehérvári sor. *scemehel* (olv, *szëméhel*).

d) *-jel* ∞ *-jal*, vö. TelC. 356 nagy *tőledelmessegyel*, Zolnai-Glossz. NyK. XXV. 50 *kemensegyel*, FestC. 173 *sokzoryal* walo chookolaasokwal, Szalkai-Gl. *ezziel* (l. Domanovszky S. emendatióit 11 l.), DöbrC. 102, 115 *regiel*, uo. 86 hozia ment *regielt*, uo. 518 *regieltől* fogvan, BodC. 1, 28 *regyel*, uo. *regyeli*, ThewrC. 75 was *zegyel* stb.

Ez analogiák alapján fel lehet tenni, hogy a finnugor *s* szókezdő hangok magy. *v*, *h* megfelelései közt van *h*-ból fejlődött *j* szókezdet is. A NySz.-ban van is egy idevonatkozó, XVI. sz. közepéről való adat: az *ÿw* Arwaÿnak... az *yw* Arwaÿwal (l. RMNy. II. 59, uo. 58 en *ew* felsige Arwaya wagiok). E példában a *yw ű*-nek is olvasható. A NySz. közöl az ÉrdyC. 512 lapjáról ‚*yw* wrokat' adatot is ‚ő urokat' értelemben, de ez tévedés, az ÉrdyC. illető helyén *yo wrokat* = ‚jó urokat' áll.

Eddig azt vizsgáltuk, hogy egy magyar vocalicus szókezdetnek minő finnugor consonanticus szókezdet felelhet meg s hogy a magyarban ilyen vocalicus szókezdet a nyelvtörténeti korban milyen consonanticus szókezdettel váltakozhat. Most áttérünk arra, hogy a magyar nyelv történeti korán belül minő consonánsok tünhetnek el a szó elejéről. E vizsgálódásunk a fentebbit ki fogja egésziteni.

Szó elejéről nyomtalanul eltünt az *m* a *mëg* nyelvjárási *ëg* alakjában (vö. MTsz.), ugyanigy mondat-fonétikai okokból a *z* ilyenekben: *ászló* (= zászló), *acskó* (= zacskó, l. Simonyi, Analogia 8). Szókezdő magy. *j* a *ji-* szókezdetben, a mely eredetibb *jo*-ból való, kivétel nélkül eltünt, szórványosan eltünt a *ja-*, *je-*, *jë-* kezdetben is, míg a *ju*-ban megmaradt (l. a II. részben). A *v*-vel váltakozó magánhangzós szókezdetre a következő példáim vannak:

a) Magy. *i*, ebből *ü*, alakv. *vi-*, *hi-* ∞ *vü-*, *hü-*: *Igmánd* (alakv. *Wygmand*, *Wigman* Csánki III. 518, Wertner M. Turul XXX. 132) ≺ném. *Wigman*-ból l. Förstemann Altd. Nb. I. 1586, Kézai ed. Flor. 47, Szabó, Kézai 84; nem ide való *Og*-mánd MHK. 422 | *igy* ≻ *ügy*: causa (alakv. *vigy*), ügyel = *vigyel* MTsz. | *imád* (alakv. *vimád-* l. NySz., HB., KTSz., EhrC., TelC. 90 |

ires ≻ *üres* (alakv. *víres*, *vüres* MTsz., *hewres* LányiC. 234 | *iszák* ≺ szláv *visaky*-ból | *ívik*, *ívás* (alakv. *vijik*, *vínak*, *vívnak*, *vívás*, *vívású* MTsz., *juvnak*, *vívás* NySz.) | LázC. 6 *virgalom* és *jorg-*.

b) Magy. *vi-* (*ví-*, *vü-*), alakv. *i* ≻ *ü*: *víz* (‚aqua' és ‚succus' vö. HB., Némethujv. Glossz. 136 *vize*), alakv. *igy* ≻ *ügy* NySz. III. 887; ad aquam Zudur*yg*, ad riuulum . . . wyza folo *wgy* OklSz.; Feketeügy | *visel* (alakv. *üsel*, *vüsel* MTsz., *üszel* MTsz., Nyr. XXX. 61) | *viasz*, régibb magy. *viusz* (vö. AporC. 3, 14, 58) és *viosz* (vö. DebrC. 383), alakv. *iusz*, *éasz* Nyr. XXX. 64 | *viszolog* (alakv. *iszolog* MTsz.).

c) Magy. *vë-* (*vö-*), alakv. *ë-* ∾ *ö-*: *vësz* (alakv. meg*ëszik*, be*ëszik* MTsz.) | *vëgyít* (alakv. *ögyit* MTsz.; esetleg másképp is magyarázhatók, vö. a mondatban, összetételben való kiesésre NyFüz. XX. 7).

d) Magy. *o-* ∾ *v-* szókezdet:

1. Régi magy. *o-* ≻ mai magy. *a-*: *alít* (vö. TelC. 307 *olytya* magath) Simonyi NyK. XXIV. 5 szerint a *vol-* ‚van' igéből.

2. Régi magy. *vo-*, mai magy. *vo-*: *volna*, *volt* ≻ *vólna* ≻ *vólt* (alakv. *ólna*, *ólt*, *ôna*, *ôt*, *ôtunk* MTsz.). Talán idevaló az *olta* ∾ *ilta* névutó is? L. Simonyi, MHat. II. 284, mi *vóta* Nyr. XLII. 15.

3. Régi magy. *vo-*, mai magy. *va-*: *vadas*, *vodos* MTsz. (alakv. *odas* MTsz.).

4. Régi magy. *vo-*, ebből később *va-*, másrészt *o-* ≻ *u-*: *út*: *után* (alakv. *votan*, *vatán* vö. GömC. 78 Negyed Imadsak az komonykalas *votan* | LányiC. 132 wagy az elewth kelly Be venny wagy hwswet *watan* kelly hadny), útpénz: *uothp*enez l. OklSz. és NyK. V. 256 || *unoka* (alakv. *vonoka* TelC. 6, 17, 57, 58, 81, 90, 104, 137 stb. és *onoka*); a szó fejlődése ez: szláv *vnuk*-ból **vunuk* ≻ **vonok* ≻ birtokos személyraggal *vonoka*, ebből *onoka* ≻ *unoka* (másképp, de hibásan MNy. VI. 445).

5. Magy. *o-*, alakv. *vo-*, *ho-*, *va-*, *a-*, *u-*: *old* (vö. *vódd* meg a bogot MTsz.) | *olasz* (alakv. *ulasz*, *olosz*, *olosz*) ≺ szláv *vlasi*; e szláv szóból először magy. *vlaszi* ≻ **valaszi* ≻ **volasz* s ebből *olasz* ≻ *ulasz* stb. (másképp, de hibásan MNy. VI. 16) | *oláh* (alakv. *aláh*, *oláj*, *valá*, *valáh* MTsz., *voláh*, *holáh* OklSz.) ≺ szláv *vlachъ*. A szláv szóból a magyarban **vláh* ≻ *valáh* ≻ *voláh* ≻ *aláh* ∾ *oláh* lett. A lat. *valachice*, ném. *walachisch* a magy.-ból való; másképp, de hibásan MNy. V. 436, VI. 339. Talán idevaló *ordít* ∾ *virdít* MTsz., NyFüz. XXVI. 10.

e) Magy. *á-* ∾ *vá-*: vö. *ájni* ∾ *vájni*; esetleg nem idevaló.

E példákból az derül ki, hogy szókezdő magy. *v-* sok

esetben a magyar nyelv történeti korában eltünik. Minthogy pedig a magyarban mondatfonétikai okokból keletkezett szókezdő *v*-t nem tudok kimutatni, az a nézetem, hogy a fenti esetekben a *v*- mindenütt etymologicus értékű (talán mondatfonetikai eredetű: *indzsellér* ∾ *vinzsöllér* MTsz. ?).

Szókezdő és szótagkezdő *h*- is eltünhet a magyar nyelv történeti korában. Ennek biztos példái azok az esetek, melyeket a II. részben közöltem. Itt még csak azt említem meg, hogy abban az esetben, ha a mai magyarban a szó vocalicus kezdetű s a régi magyarban *h*-val kezdődő alakváltozat is van, szerintem ez a *h* sohase írássajátság, hanem vagy etymologicus eredetű, vagy fonétikai természetű, de mindenkor ejtett hang. Bővebben erről most nem irok. A kifejtettek alapján kétségtelen, hogy a magyarban a történeti kor folyamán fejeződött be a mássalhangzós szókezdet vocalisatiója. Az eltünt magyar mássalhangzó a *v*- és a *h*- s esetleg a *h*-ból fejlődött *j*-.

Visszatérve már most a 3. személyű névmásra, azt mondom, hogy ez a névmás vagy vocalicus kezdetű volt, vagy pedig kezdődhetett *v*-n és *h*-n, s esetleg ebből fejlődött *j*-n. Láttuk, hogy a 3. személyű névmás raggá vált vocalicus kezdetű alakja ez: *ij* ≻ *ëj* ≻ *é* ≻ *ë* ≻ *e*; mássalhangzós kezdetű alakja akkor ez: *vij* ≻ *vëj* ≻ *vé* ≻ *vë* ≻ *ve*, illetőleg *hij* ≻ *hëj* ≻ *hé* ≻ *hë* ≻ *he*.

A birtokos és a tárgyas ragozás a nyelvérzék előtt eredetileg érezhető szóösszetétel volt. Az összetétel második tagja tehát olyan változásoknak eshetett alá, a milyenek az illető hangot szókezdetben érték. Azt állitom már most, hogy a 3. személyü névmás *v*-, illetőleg *h*- kezdetű alakjával van a következő esetekben dolgunk:

a) *h*-kezdet: WeszprC. 25 *mellehe,* Gyöngy. Gl. *reahoc,* LányiC. 232 be *wehethnehek* (ez adatok máskép is magyarázhatók, l. fentebb).

b) *v*-kezdet: ÉrsC. 123 Es olwastatyk hwswet masod *napwan* | HB. *terumteve, feledeve, veteve, hadlaua* (olv. *terümtévë* ≻ *terümtéve, feledévë* ≻ *feledéve, vetévë* ≻ *vetéve, hadlâvá* ≻ *hadláva*; a megfelelő alanyi rag. vö. HB. *engede, mente, munda* olv. *engedë* ≻ *engede, mentë* ≻ *mente, munda* ∾ *mundá*, máskép Szinnyei NyH.[4] 120).*

* A HB. ez alakjairól sokszor irtak, vö. Hunfalvy MNyszet II. 346, NyK. I. 439. stb., legutoljára Mészöly Nyr. XXXVIII. 345—348. — A HB. „*terumteve* istentvl" lehet *terümte-vë* és *terümtëv-ë*, *terümtev-ë* is, azért itt nem tárgyalom.

A HB. *tilutoa*, *mundoa* alakjait én így olvasom: *tilutóa(ȧ)*, *mundóa(ȧ)*, bennük az *a* (≈ *ȧ*) a 3. személyű névmás vocalicus kezdetű, raggá vált *ë* ≻ *e* alakjának illeszkedett párját látom. Mi azonban bennük az *ó*? Erre azt felelem:

Egy rag vagy képzőbeli zárt *é*-nek a magyarban a mélyhangú alakban *á* ≻ *â* ≈ *ó* is megfelelhet, s az *ó* analogiájára aztán *é* helyén állhat *ő* is, pl.:

a) *-vén*, (alakv. *-vín*), mélyhangú alakokban *-ván* ≈ *-vân* ≈ *vón*, vö. ÉrdC. 55 Meel ygheeknek előtte emlekőzyk . . . *mondwon* | Gyöngy. Glossz. 156 donando — *Eladvon*;

b) *-és* (alakv. *-ís*), mélyhangú alakokban *-ás* ≈ *-âs* ≈ *ós*, vö. NyFüz. X. 9 *fákádós* ≈ *fákádâs* | ÉrsC. 369—370 kyk ew zolosmayokat meg teryk es hisagos *Zolosokat* kewzyben elegythnek | ThewrC. 212 *gyonosth* | WeszprC. 66, 73 *vtős-*: ütés | NádC. 676 be nem *telyesittőse*;

c) 3. személyű birtokos rag, továbbragozott alakokban: *-é* (alakv. *-í*), mélyhangú alakokban *-á* ≈ *â* ≈ *ó*, vö. EhrC. 73 nem mechettuala ysteny *zolgalatonak* adasara = Velencei kiadás: ad soluendas horas canonicas . . . ire non poterat | DöbrC. 44 (XXI. zsolt. 16) te engem halalnak *poroba* vezetel = KeszthC. 39 halalnak p o r a b a | BécsiC. Hester III. 9 te penzëd *őrizőiőnec* (értsd őrizőijének, a Vulg.-ban többes: a r c a r i i s gazae tuae) | TihC. 211 *uetkőről* | NádorC. 668 *kőrmőuel* | WeszprC. 37 *mesterőről*. — Idevaló a HB. *hazoa* (írva *hazóá*) alakja is, melyet így olvasok: *hâzóá* (azaz h á z á - á, h á z á - u l).

Tárgyam körén kívül esik, hogy az *â* ≈ *ą́* kérdésével (vö. Gombocz Z. A magyar *a*-hangok történetéhez Nyk. XXXIX 233), a melyet több szó első szótagjában is ki tudok mutatni (pl. *három*, *játszani*), ezúttal bővebben foglalkozzam. Áttérek a praeteritumra és a feltételesre. A praeteritum *-é* időjele* és a feltételes *-né* módjelebeli *-é* nyelvtörténetünkben zárt *é* (alakv. *-í* zárt szótagban), mélyhangú hangrendi párja tehát a mai irodalmi *á* mellett *ó-* ≈ *â* is lehet. Közismert példái ennek a megfelelésnek a *tartó-ok* ≻ *tartók*, *tartnó-ok* ≻ *tartnók*, *verő-ök* ≻ *verők*, *vernő-ök* ≻ *vernők* alakok. Más ide tartozó példák: Székely nyelvj. MNyszet VI. 224: *tartónk* = t a r t á n k, *várnónk* = v á r n á n k,

* Itt jegyzem meg, hogy a *szüle*, *háztete* Nyr. XXVII. 209, *előköte*, *keszkőne* NyFüz. IX. 11 stb. nomen verb. *e-é*-je a nyelvtörténetben is nyílt *é-e*, illetve sohase *i-í*.

szóllónk = szóllánk, *levőnk* = levénk, *élnőnk* = élnénk, Szabó I. Koltó nyelvj. 20: *akarnónk*, Nyr. XLII. 68 *valónk* = valánk; WeszprC. 112 el ne *vroznoia* | példák a régi nyelvből: TelC. 113 *zolgalonac* = szolgálának, Weszpr. 32 meg *ielentő* ő neki, KeszthC. 144 w fyley *bedagazwlonak*. Minthogy a KulcsC. 137-ben ez van: w fyley bel dagazwltanak, a KesztC. adata lehet praeteritum; egy esetleges más magyarázatra vö. az 57. zsolt. 5. versét az AporC.-ben és DöbrC. 116 | ÉrdyC. 555 mykoron az Izrael ffyay ky *yewőnek* honnan | Heltai, Cancionale V_1. lapon: Czac keuesen kabdosni ki *vtőnec* (értsd: ütének, a rím rá: *menénec*); ugyan e műben van ez is: *elsűtő az dęr* = elsüté az dér, a meg felelő lapszámot azonban nem tudom idézni.

E bizonyítékok alapján HB.-beli *tilutoa*, *mundoa* egy *tilutâ-a* (ebből: *tiltâ-a* > *tiltá-a* > *tiltá*), *mundâ-a* (ebből: *mondâ-a* > *mondá-a* > *mondá*) alaknak *tilutó-a* (*á*), *mundó-a* (*á*) ejtési változata.

* * *

Végére értem fejtegetésemnek. Meggyőződésem, hogy sikerült bebizonyítanom, hogy a magyar tárgyas igeragozás és a birtokos személyragozás azonos eredetű. Egykor a kettő közt semmi különbség sem volt. A mai különbségek nyelvtörténeti fejlődés eredményei. Külön kiemelem, hogy bizonyításomban sohase indultam ki olyan változásokból, a melyek megtörténhettek, hanem csakis olyanokból, a melyek tényleg megtörténtek. Bizonyításomat ezzel tapasztalati: positiv alapra fektettem. Az alanyi igeragozás és a birtokos személyragozás több olyan kérdésével, a melyek tárgyammal nem a legszorosabban függnek össze, ezúttal nem foglalkoztam. Az eredmény azonban így is kétségtelen. A Hunfalvy—Budenz-féle irány minden functiónak külön-külön megfelelő elemet tett fel a tárgyas igeragozásban is; az én fejtegetéseimben első sorban psychologiai, mondatlélektani, analogikus okok játszották a főszerepet. Az övékben inkább logikai okok nyomultak előtérbe. Innen a két felfogás közti külömbség.

Melich János.

Szent János áldása.*

Nyelvtörténeti szempontból, figyelembe véve, hogy az *áldás és áldomás* azonos jelentésűek (= ‚benedictio'), meddő lenne vitatkozni arról, melyik a helyesebb: Szent János *áldása* v. *áldomása*-e? De a

* Válasz a *Levélszekrény* ez idei 62. kérdésére.